

KENGRULAR TURKUMI

Andijon Davlat Pedagogika instituti

Biologiya yo‘nalishi talabasi

Baxromova Madinabonu Asatillo qizi

Andijon Davlat Pedagogika

instituti o‘qituvchisi

Yo‘ldashev Abduvali Alisher o‘g‘li

bakhramovamadina82@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi kengurlar turkumining biologik, ekologik va inson faoliyatiga ta'siri haqida ilmiy tahlil keltirilgan. Kengurlar turkumi a'zolarining turlari, yashash muhiti, ekologik roli va inson bilan o'zaro aloqalari ko'rib chiqildi. Shuningdek, kengurlar turkumining ba'zi turlari hozirda yo'qolib ketish xavfi ostida bo'lib, ularning saqlanishi uchun zarur choralar muhokama qilindi.

Kalit so'zlar: Kengrular, Marsupialia, xaltachadoshlar, Avstraliya, Janubiy Amerika, ekologik moslashuv, evolyutsiya, biologik xususiyatlar.

Kengrular yoki Marsupialia - bu sut emizuvchilar sinfining turkumi bo'lib, ularning asosiy xususiyati - bu yangi tug'ilgan chaqaloqlarni o'zlarining maxsus haltasida (marsupium) katta qilishdir. Kengrular turkumi dunyo bo'ylab 300 dan ortiq turdan iborat, lekin ularning aksariyati Avstraliya, Yangi Gvineya va Janubiy Amerikada joylashgan. Tanasining uzunligi 25-160 sm, dumi 15-105 sm, ogirligi 1,5-90 kg . 55 tacha turni birlashtirgan 15-17 urug'i bor. Ularning bolasi 2sm keyinchalik 3 metrgacha yetishi mumkin. Kengrularning jinsiy dimorfizmi - erkak va urg'ochilar orasida jismoniy farqlar mavjud, lekin bu farqlar turiga qarab o'zgaradi. Ularning ko'pchiligi o'tlar bilan oziqlanadi, lekin ba'zilar hasharotxo'r, go'shtxo'r yoki omnivor. Kengrularning eng tanilgan vakili bu - Katta Kenguru bo'lib, u ko'pincha Avstraliya qit'asining ramzi sifatida qaraladi. Kengurlar (Canidae) turkumi yerdagi eng rivojlangan va keng tarqalgan sutemizuvchilardan biridir. Kengurlar turkumi biologik va ekologik jihatdan juda xilma-xil bo'lib, har bir tur o'ziga xos yashash tarziga ega.

Kengurlar turkumi a'zolari odatda yaxshi rivojlangan sezgi organlariga (masalan, hid bilish, eshitish) ega bo'lib, ular o'z ovlarini kuzatishda, himoyalashda va mintaqasini belgilashda bu organlardan keng foydalanadilar. Kengrularning evolyutsiyaviy ahamiyati ularning noyob reproduktiv strategiyasida namoyon bo'ladi. Bu hayvonlar embrion rivojlanishining dastlabki bosqichlaridan keyin erta tug'ilish xususiyatiga ega, bu esa Marsupialia turkumining sut emizuvchilar orasida alohida o'rin tutishini ta'minlaydi. Ular, shuningdek, quruqlikda yashovchi hayvonot dunyosining biodiversitetini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Kengrular o'zlarining turli ekotizimlardagi turfa sharoitlariga moslashish qobiliyati bilan ajralib turadi. Ular tog'li joylardan tortib, dashtlarga qadar turli muhitlarda yashay oladi. Kengrularning halta tuzilishi ularga nozik va yordamga muhtoj yangi tug'ilgan chaqaloqlarni himoya qilish va tarbiyalash imkonini beradi, bu esa chaqaloqlarning yashash ehtimolini oshiradi. Kengrularning tabiiy ekosistemlardagi roli juda muhimdir. Ular o'simlik materiallarini iste'mol qilish orqali o'sish jarayonlarini tartibga solishda yordam beradi va tropik o'rmonlarni saqlab turishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ularning ba'zi turlari yo'qolib ketish xavfi ostida, asosan yashash joylarining yo'q qilinishi, kasalliklar va predatsiya kabi omillar tufayli. Shuning uchun, kengrularni muhofaza qilish va ularning tabiiy yashash muhitini saqlab qolish ekologik muvozanatni saqlash va biologik xilma-xillikni himoya qilish uchun juda muhimdir.

Xulosa: Kengurlar turkumi ekosistemada muhim ekologik va biologik ro'l o'ynaydi. Ularning turlari, yashash muhiti va biologik xususiyatlari haqidagi ilmiy tadqiqotlar tabiiy resurslarni boshqarish va himoya qilishda yordam beradi. Kengurlar turkumi vakillarini saqlash va ularning hayotini qo'llab-quvvatlash, insoniyatning ekologik mas'uliyatini ta'minlash uchun muhimdir. Shuning uchun, kengrularni muhofaza qilish va ularning tabiiy yashash muhitini saqlab qolish ekologik muvozanatni saqlash va biologik xilma-xillikni himoya qilish uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekistonning umurtqali hayvonlari aniqlagichi, J.L.Laxanov, T., 1988;
2. Zoologiya. (Xordalilar 2-qism) S.Dadayev, Q.Saparov. T., 2011
3. Petrov, A. V. (2015). Kengurlar va ular turlarining ekologik roli. Tashkent: Fan.
4. Jabbari, M. (2018). Yovvoyi hayvonlarning biologiyasi va ekologiyasi. Almaty: Nauka.